

cribitur, quo conficitur hoc sacramentum, qui ritus non abludit ab eo, quo ceterae ecclesiae orientales utuntur, atque gratiae et sanctificationis fit mentio, quae per eius susceptionem confertur.

Sic enim sacerdos, dum benedicit nuptiis, adprecatur: «Benedic, Domine, istorum coniugium benedictione perpetua, et concede, ut per hanc gratiam isti fidem, spem et charitatem custodiant; dona eis mentem sobriam, cogitationes piās . . . sanctum conserva istorum cubile, ut omni ex parte roborati, in tuo beneplacito perseverent.» Deinde coronas imponens eorum capitibus, prosequitur: «Benedic, Domine, et sanctifica horum servorum tuorum coniugium: tu enim eos ad benedictionem hanc tuam perduxisti, et posuisti in capitibus eorum coronam de lapide pretioso. . . . Non enim prohibuisti nuptias, sed sanctificasti eas, et sacerdotaliter benedixisti, atque veracissimo tuo verbo confirmasti, dicens: «quod Deus coniunxit, homo non separet (37).» Quibus nihil luculentius desiderari potest ad significandam gratiam et sanctificationem, quae per nuptias communicatur. Alia non pauca, quae hanc in rem proferri possent ad perpetuam adstruendam ecclesiarum tum orientalium tum occidentalium fidem ac praxim, quoad huius sacramenti veritatem, praetermitto, cum ea quae allata sunt ad sobrium quemquam hominem persuadendum sufficiant.

Quanta autem sit liturgiarum ac sacramentariorum auctoritas ad Ecclesiae fidem testandam ac patefaciendam, nemo nisi hospes in theologicis disciplinis ignorat. Siquidem hic agitur non de testibus singularibus atque privatis, sed de collectivis et publicis; agitur de vocibus integrae communionis seu ecclesiae; agitur de testimonio concordis et solemnibus ecclesiarum, licet interdum inter se non solum ritibus, verum etiam fide et communione dissidentium a pluribus seculis; agitur de testimonio sectarum, quae a seculo rei christianae

(37) Apud Galanum op. et loc. cit. §. V. pag. 469 seq.

quinto, aut sexto separatae sunt ab ecclesia romana seu catholica, quarum euchologia vel paulo post separationem confecta sunt, seu potius antea, additis deinceps ac interiectis erroribus sectae uniuscuiusque propriis, quibus ipsae antiquissima illa euchologia corruerunt (38). Agitur de eo, quod in usu quotidiano positum est, cuiusmodi sacramentorum administratio est ac susceptio, ac proinde de manu, ut ita dicam, in manum transmittebatur; agitur denique de re summi momenti, nimirum de sacramentis, quorum doctrina singulari quadam cura fuit semper ab Ecclesia servata. Est igitur sacramentariorum, euchologiarum, ritualium, liturgiarumque testimonium omni exceptione maius.

Cum vero horum librorum origo ipsis ecclesiarum incunabulis tribuenda sit, immo vero apostolis, qui Ecclesias per orbem universum instituerunt, cumque mira consensione matrimonium inter sacramenta a Christo Domino instituta, illiusque administrandi ritus ab immemorabili descriptus inveniatur tum in Sacramentariis ecclesiarum occidentalium, tum in Euchologiis ecclesiae Gaecae, et ecclesiarum omnium orientalium, primum est colligere, prout ab initio constituimus, constare evidentissime quovis tempore Ecclesiam universam doctrinam hanc, immo fidem professam esse publice ac solemniter, matrimonium vere et proprie esse sacramentum, seu signum efficax gratiae.

(38) Constat enim plerasque liturgias orientales apud Syros, Coptos, sive monophysitas, sive Nestorianos ante eorum defectionem in usu fuisse. Qua de causa tam monophysitae quam Nestoriani cuiuscumque sectae sua repetunt euchologia, liturgias, ac ritualia ab ipsis apostolis. Idem dic de Armenis, ceterisque, cuius rei monumenta esse possunt vel ipsa nomina Iacobi, Marci etc. quibus eiusmodi libri sunt inscripti, saltem quatenus confecti sunt iuxta ordinem ac documenta, quae in absolvendis divinis officiis ac sacramentis administrandis apostoli aut viri apostolici tradiderunt.

Cf. Renaudotium *Liturgiarum orientalium collect.* Paris 1716 tom. I. in Praefat. generali, tum in *Dissert. de liturgiarum orientalium origine et auctoritate*, nec non in *Dissert. de Coptitarum Alexandr. liturgiis* tom. I. Item Assemanum *Biblioth. orient.* tom. II. parte secunda *Dissert. de Syris Nestorianis* §. XXII. *Ritus et consuetudines peculiares Nestorianorum* n. 5.

Quod si talis fuit iugis ac perpetua Ecclesiae fides, cum Ecclesiae Patres iuxta fidem, quae in eadem Ecclesia vigeat, scripserint aut fuerint locuti, hoc ipso illorum testimonia, quae ambigua videri possunt, locutionesque obscurae, quaeque per se minus essent aptae ad rem conficiendam, ex cognita Ecclesiae fide novam lucem novumque robur acquirunt. Patres enim perinde ac de aliis articulis, qui postea in dubium revocati sunt, ita etiam de huius sacramenti veritate veluti omnibus perspecta atque a cunctis admissa sunt locuti; neque unquam directe eam sibi adstruendam sumpserunt, quasi de re dubia ageretur. Quoties propterea disserunt de nuptiis celebrandis cum conscientia episcopi, de benedictione a Domino nuptiis impertita, de copioso gratiae munere illis adnexo, quoties, inquam, hasce aliasve similes formulas usurpant, toties testimonium perhibent veritati, quam Ecclesia usu ipso ac praxi quotidiana ante omnium oculos conspectumque profitebatur.

Quibus praemissis, nihil aliud superest, quam ut singularia quaedam Patrum testimonia atque affata proferamus. Quamvis vero ea notissima sint, omniumque pene ore trita, atque a theologis catholicis iamdiu collecta, ne tamen quidpiam ad plenior probationem adversus huius temporis haereticos desideretur, qui adhuc pugnaciter denegant huius sacramenti veritatem, non piget ea denuo hic describere. Ne vero inordinate ea proferamus, in quasdam veluti classes eadem redigemus.

Ac primo quidem ea adducimus, in quibus mentio fit de *benedictione*. — De hoc porro vetustissimo ritu iam locutus est Tertullianus inquiens: « Quod (matrimonium) Ecclesia con-
« ciliat, et confirmat oblatio, et *obsignat benedictio* (39). » Atque praetermisso Soterii Papae testimonio, quod procul

(39) Lib. II. *Ad uxorem*. cap. 8. Ex quo loco apparet iam a Tertulliani aetate, nempe sub finem seculi II, intra missarum seu *oblationis* solemnia coniugia celebrata fuisse, quae est sacramenti signaculum, ut loquitur Rigaltius ad h. loc. Cf. etiam adnotat. p. De la Cerda.

dubio adscriptitium est (40), S. Syricius loquens de lectoris coniugio « Una tantum, inquit, et ea, quam virginem *communi per sacerdotem benedictione* perceperit uxorem, contentus (41). » Hilaricus Diaconus, seu auctor Commentarii in epist. b. Pauli, quod s. Ambrosio tribuebatur, scribit: « Primae nuptiae « *sub benedictione Dei* celebrantur sublimiter (42). » Ad quem ritum aperte etiam alludit S. Gregorius Nazianzenus dum Procopio amico suo ita scribit de nuptiis Olympiadis, quibus interesse non potuit: « Nuptias celebramus, forsitan dixeris, id-
« que aureae tuaeque Olympiadis, ac grex episcoporum aderat: « tu vero aberas, vir egregie, vel dedignatus, vel gravatus. « Neutrum horum.... Nam alioquin quantum ad voluntatem « attinet, et adsum ac simul festum celebros, *iuvenilesque dex-
« tras inter se iungo atque utrasque Dei manui* (43). » Item S. Isidorus Hispal. scribit: « Nam quod in ipsa coniunctione « *connubii a sacerdote benedicatur*, hoc est a Deo prima in ipsa « *coniunctione hominis factum est* (44). » Et haec quidem, quod ad hanc primam classem attinet, attulisse sufficiat (45).

Ad alteram classem eos Patres refero, qui *sanctificationem* coniugio tribuunt. — Eiusmodi sunt S. Ambrosius, qui christianos dehortaturus a iungendis nuptiis cum infidelibus, hac ratione utitur: « Nam cum ipsum coniugium velamine sacerdotali « *et benedictione sanctificari* oporteat, quomodo potest coniugium

(40) Huius pontificis verba, quae haec sunt: « Ut sponsus et sponsa cum « *precibus et oblationibus a sacerdote benedicantur*, » allegat Hugo Menardus in nota 1146. ad *Lib. Sacrament. S. Gregorii Papae*; at haec epistola ad merces Isidorianas pertinet. Cf. *Constant Epist. rom. pont.* p. 85. Inserviunt tamen uti monumentum illius aetatis, in qua eiusmodi epistola conficta est. Idem dic de epistola supposititia Horsmisdæ, quam pariter profert idem Menardus.

(41) Epist. ad Himerium episc. Tarraconensem, c. IX.

(42) Comment. in ep. I. ad Cor. c. VII. v. 40. in append. ad opp. S. Ambrosii. Hi commentarii omnium qui supersunt antiquissimi esse videntur; nam S. Io. Chrysost. posterior est aequae ac Theodoretus.

(43) Epist. CXIII. ed. Paris. 1840. opp. tom. II. alias ep. LVII.

(44) *De origin. Eccles.* lib. II. cap. 19.

(45) Alia videri possunt apud Hug. Menardum loc. cit.

« dici, ubi non est fidei connubia (46)? » Et alibi: — « Neque vero nos negamus *sanctificatum* a Christo esse coniugium, « divina voce dicente: *Erunt ambo in unam carnem et in uno spiritu* (47). » — Item S. Cyrillus Alex. « Christus, inquit, ipse « cum discipulis suis invitatus venit (ad nuptias), non tam epulaturus, quam ut miraculum faceret, ac praeterea generationis « humanae principium *sanctificaret*, quod ad carnem nimirum « attinet. Conveniebat enim, ut qui naturam ipsam hominis « renovaturus erat, non solum iis, qui iam in ortum vocati erant, « benedictionem impertiretur, sed et iis quoque, qui postea « nascituri essent, *gratiam* praestitueret, et eorum ortum *sanctum* « efficeret (48). » — S. Augustinus praeterea addit: « Bonum nuptiarum per omnes gentes, atque omnes homines in causa generandi est et in fide castitatis; quod autem ad populum Dei « pertinet, etiam in *sanctitate* sacramenti (49). »

Tertia classis ex iis coalescit Patribus, qui gratiam per coniugium conferri aperte significant aut supponunt. Tales sunt Tertullianus, qui loquens de coniugio, in quo alter coniugum ex paganismo ad fidem christianam convertitur, ait: « Si ergo « ratum est apud Deum matrimonium huiusmodi, cur non et « prospere cedat, ut pressuris, et angustiis, et impedimentis, et « inquinamentis non ita lacessatur, habens iam ex parte divinae « gratiae patrocinium (50)? » — Innocentius vero I. scribit: « Statuimus, fide catholica suffragante, illud esse coniugium, « quod erat primitus gratia divina fundatum (51). » — Idipsum habet s. Ambrosius, qui « Cognoscimus, inquit, veluti praesulem custodemque coniugii esse Deum, qui non patiatur alterum thorum pollui; et si qui fecerit peccare eum in Deum,

(46) Epist. XIX. ad Vigil. ed. Maur. col. 844.

(47) In epist. ad Siricium papam n. 5. apud Constant. *Epist. rom. pont.* col. 670.

(48) *Comment. in Ioan.* lib. II. cap. 2. v. 1. opp. ed. Paris, 1658. tom. IV, pag. 455.

(49) *De bono coniugali* cap. XXIV. n. 52.

(50) Lib. II. *Ad uxorem*. cap. VII. ed. Rigalt.

(51) Epist. XXXVI, *ad Probum*. Apud Constant. col. 910.

« cuius legem violat, *gratiam solvat*: et ideo quia in Deum peccat, sacramenti coelestis amittit consortium (52). » Loquitur autem S. Doctor, ut patet ex orationis serie, de christianis, ac proinde de gratia sacramentali, in quam peccat, qui matrimonium foeditate aliqua deturpat.

Huc accedit quarta classis Patrum, quae ex iis constituitur, qui coniugium pressa significatione *sacramentum* vocant, uti iterum Tertullianus, qui improbens bigamiam successivam scribit: « Ut igitur in Domino nubas secundum legem et Apostolum, (si tamen vel hoc curas), qualis es id matrimonium postulans, quod eis, a quibus postulas, non licet habere; ab episcopo monogamo, a presbyteris et diaconis *eiusdem sacramenti*, « a viduis, quarum sectam in te recusasti? (53). » Item S. Leo M., qui ostensurus aliud esse uxorem, aliud vero concubinam, scribit: « Cum societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, ut « praeter sexuum coniunctionem haberet in se *Christi et Ecclesiae sacramentum*, dubium non est eam mulierem non pertinere « ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuisse mysterium (54): » quae nempe non fuerit legitimo coniugio iuncta. — Sic etiam passim eadem habet S. Augustinus, uti cum scribit: « Per hoc ergo Dominus invitatus venit ad nuptias, ut conugalitas castitas servaretur, et ostenderetur *sacramentum nuptiarum* (55). » — Et iterum: « In nuptiis, inquit, bona nuptialia « diligantur proles, fides, *sacramentum* (56). » — Et alibi, ut contraponat paganorum nuptiis nuptias christianas, scribit: « In christianorum nuptiis plus valet *sanctitas sacramenti*, quam « foecunditas uteri (57). » — At ceteris eiusmodi praetermissis, duo sunt testimonia, in quibus eius mens de sacramenti huius veritate maxime patefit ac sensus, in quo ipse sacramenti vocem

(52) Lib. I. *De Abraham* c. VII. n. 59.

(53) *De monogamia* cap. XI. ed. cit.

(54) Epist. CLXVII. *ad Rusticum Narbonens. episc.* in resp. ad inquisit. IV. ed. Ballerin. tom. I. col. 1422.

(55) *Tract. IX.* in Io. n. 2.

(56) Lib. I. *De nupt. et concupisc.* c. XVI. n. 19.

(57) Lib. *De bono coniugali.* c. XVIII. n. 21.

usurpat agens de coniugio christiano. Primum est, ubi matrimonii sacramentum confert cum sacramento baptismi scribens : « Quoniam sane non tantum foecunditas, cuius fructus in prole est; nec tantum pudicitia, cuius vinculum est fides; « verum etiam quoddam sacramentum nuptiarum commendatur « fidelibus coniugatis. Huius proculdubio sacramenti res est, ut « mas et foemina connubio copulati, quamdiu vivunt, insepara- « biliter perseverent... Ita manet inter viventes quiddam coniu- « gale, quod nec separatio, nec cum altero copulatio possit au- « ferre: manet autem ad noxam criminis, non ad vinculum « foederis, sicut apostatae anima velut de coniugio Christi rece- « dens, etiam fide perditam, sacramentum fidei non amittit, quod « lavacro regenerationis accepit (58). — » Alterum est illud, in quo coniugium comparat cum sacramento ordinationis. Etenim postquam dixisset, ut retulimus, « Bonum nuptiarum per « omnes gentes atque omnes homines in causa generandi est, « et in fide castitatis; quod autem ad *populum Dei* pertinet, « etiam in sanctitate sacramenti, per quam nefas est etiam « repudio discedentem alteri nubere, » pergit: « Quemadmodum « si fiat ordinatio cleri ad plebem congregandam, etiamsi ple- « bis congregatio non subsequatur, manet tamen in illis ordinatis « sacramentum ordinationis; et si aliqua culpa quisquam ab « officio removeatur, sacramento Domini semel imposito non « carebit, quamvis ad iudicium, permanente (59). »

Hinc matrimonium, utpote sacramentum ad Ecclesiae regimen semper pertinuit. Quare S. Ignatius M. iam ab ipso Ecclesiae primo labente seculo scripsit: « Decet ut sponsi et sponsae de « *sententia episcopi* coniugium faciant, quo nuptiae sint secun- « dum Dominum, et non secundum cupiditatem (60). » Presby- teros in ecclesia Graeca iugiter christianis nuptiis adfuisse constat tum ex Clemente Alex., qui reprehendens mulieres fictis capillitibus ornatas, accedentesque ad nuptialem benedictio-

(58) Lib. I. *De nupt.* c. X. n. 11.

(59) Lib. *De bono coniug.* c. XXIV. n. 52.

(60) Epist. ad Polycarp. c. V. ed. Cotel.

nem a presbytero accipiendam inquiebat: « Cui manus imponet « presbyter? Cui autem benedicet? Non mulieri quae est ornata, « sed alienis capillis, et per ipsos alii capiti (61). » — Tum ex Synesio, qui profitetur se de Theophili Alexandrini patriarchae manu uxorem accepisse scribens: « Mihi et Deus ipse, et lex « et sacra Theophili manus uxorem dedit (62). » — Tum denique ex consuetudine, quae hactenus penes Graecos, non secus ac apud orientales perdurat, numquam extra ecclesiam celebrandi coniugia, ac sine sacerdotali ministerio, adeo ut illicita connubia habeantur, quae secus inita fuerint, subiicianturque poenitentiae, qui sine ecclesiastico apparatu matrimonium inierint (63). Idem dic de praxi et usu in ecclesiis occidentalibus, ut ex allatis documentis satis patet.

Quum igitur exploratum sit, Patres iuxta eam fidem et doctrinam, quae in Ecclesia obtinebat, esse locutos; exinde colligitur eorundem effata, dum agentes de christiano connubio eidem adscribunt sanctificationem, sanctitatem, benedictionem, gratiam; dum sacramentum vocant; dum testantur Christum coniugium sanctificasse, nuptiis benedixisse, gratiam nuptiis conciliasse: totidem esse testimonia, quibus efficitur matrimonio veram competere sacramenti rationem. Nisi enim de sacramento presse sumpto illorum verba essent accipienda, in perpetua collisione, aut oppositione forent cum Ecclesiae fide atque doctrina. Siquidem Ecclesia quotidiana praxi declarasset se verum administrare sacramentum, se intendere verum sacramentum conferre, seu sacramentum a fidelibus confici in celebratione nuptiarum; Patres vero locuti fuissent aut de sacramento late sumpto, aut de vacua ceremonia ac ritu. Quod non solum nefas

(61) Lib. III. *Paedagog.* ed. Ven. 1757. pag. 291.

(62) Epist. 105. ed. Petav. Paris. 1655. in quem loc. Petavius adnotat: « Nisi « Christianus esset (Synesius), cum uxorem duceret, non opinor de episcopi « manu eam accepisset. Non enim gentilium nuptias conciliaret sacerdos. « Quippe christianorum proprium illud est matrimonium; quod ecclesia « conciliat, et confirmat oblatio et obsignatum angeli renunciant, ait Tertullia- « nus, lib. 2. ad uxorem. c. 9. »

(63) Cf. Goarium in notis ad Euchologion, in officio coronationis.

est dicere ac sentire, sed plane absurdum, ac Patribus summo-
pere iniuriosum.

Merito propterea diximus ex doctrina ac fide universalis
Ecclesiae lucem affundi Patrum dictis, si quae minus decretoria
ex se viderentur, eorumque sensum germanum determinari.

Quae cum ita se habeant, iam patet quid de Erasmo sentien-
dum sit, dum in adnot. ad I. Cor. VII. leviter nimis, ac temere
etiam affirmavit nusquam sive apud Graecos, sive apud Latinos
quidpiam offendi, unde liqueat coniugium inter septem sacra-
menta connumerari (64); aut de Cassandro, dum in con-
sultatione pro pace, auctoritate fretus potissimum Durandi,
insinuat matrimonium non esse sacramentum proprie dic-
tum (65); aut de recentioribus quibusdam, qui matrimonium
inter sacramenta recensent ab Ecclesia instituta. Quidam
enim nescio cuius falsae pacis cum protestantibus conciliandae
cupidi, temere excogitarunt Ecclesiae institutioni referendum
esse sacramentum matrimonii; atque affirmare non dubitarunt
matrimonia, seu, ut quidam loquuntur, solemnia connu-
bialis contractus ab Ecclesia in numerum primariarum cere-
moniarum, in partem cultus Dei publici, in sacramentorum
systema assumpta fuisse, atque adeo hinc conspicuum reddi,
Christum Ecclesiae potestatem dedisse, ut sacramentis ab ip-

(64) Opp. ed. Ludg. Batav. 1705. tomo VI. col. 690, ubi postquam inficiatus
est. S. Augustinum vocem *sacramenti* usurpasse eo in sensu, quo nos ea nunc
utimur, et postquam silentium auctoris operum quae sub Dyonisii nomine
circumferuntur, notaverit, subdit: « Quum tot voluminibus tractatum sit de
« matrimonio vel a Graecis vel a Latinis, nullus est locus unde liqueat illos con-
« iugium inter septem sacramenta commemorare. » — Deinde agendi rationem
urget Ioviniani, qui inter caetera argumenta, quibus supra virginitatem attollere
nititur matrimonium, huius dignitatis mentionem nullam iniicit. Quam falsa
sit prima eius assertio ex allatis a nobis documentis abunde constat. Quoad
Iovinianum attinet, sufficit animadvertere, eius disputationem versatam fuisse
inter *statum* et *statum*, non autem circa *ritum*, quo aut virginitas aut coniu-
gium consecratur.

(65) Inter opp. Grotii Theologic. ed. Amstaelod. 1679. tom III. p. 379.
Tacet vero Cassander hac ipsa de causa, ut nuper vidimus, Durandum in
posteriore editione fassum esse matrimonium esse sacramentum, quia *de hae-
resi male audiebat*, ut testatur Domin. a Soto in 4. dist. 26. q. 2. art. 3.

so Christo institutis, alia deinceps pari auctoritate parique
cum effectu superadderet, prout temporum adiuncta postu-
larent (66). Nimirum eo progressi sunt quidam, ut assererent
Christum immediate duo tantum sacramenta instituisse, bap-
tisma scilicet et eucharistiam; caetera, ac nominatim matri-
monium, mediate solum per Ecclesiam. Ita quidem impru-
dentes liberioresque theologi putabant se facile posse ad
ecclesiam catholicam protestantes perducere, qui duo tantum
sacramenta a Christo instituta esse contendunt. At dum hac
distinctione inter immediatam mediatamque sacramentorum
institutionem rati sunt protestantes ad unitatem pertrahere,
non adverterunt se potius ad protestantes accedere. Ad hanc
autem sententiam de ecclesiastica sacramenti matrimonii in-
stitutione devenerunt, quia putarunt non solum pro divina
huius sacramenti institutione nullum biblicum testimonium
afferri posse, sed neque quidpiam certi ex traditione posse
adduci (67), atque Augustinum primum fuisse, qui de ma-
trimonio disserens *sacramenti* vocem adhibuerit, eamque pro-
babilius, non sensu proprio, at mystico et typico, quo ille
maxime delectabatur (68). At vero quam imperite haec
dicta sint, aperte liquet ex documentis hactenus allatis, qui-
bus veritatem sacramenti matrimonii tum publicis ac solem-
nibus ecclesiarum, tum singularibus Patrum testimoniis com-
probavimus.

(66) Ita Oberthur in sua *Idea biblica Ecclesiae Dei*. Solisbaschi 1828. ed.
sec. vol. III. pag. 216 seq.

(67) Ita cit. Oberthur op. et loc. cit. necnon Holdener, praesertim vero
Beda Mayer.

(68) Ita Lassaulx, Wiesse, et Küstner, quorum postremus scribere non
dubitavit: « Dogmatis de sacramento matrimonii auctor extitit Augustinus,
« qui locum Pauli, Ephes. V. *falso* interpretando, in eo typum matrimonii Christi
« cum Ecclesia conjunctionem significantis, quaerebat. » *De matrim.* Lipsiae
1810. Ita etiam alii apud Roskowany in op. *De matrim. in eccles. cathol.*
Augustae Vindelic. tom. I. pag. 29. nota 87.